

DOI 10.11603/1681-2786.2024.2.14780
УДК 616-006.6-053.8:314.14:001.53(477)(477.51)

Г. О. СЛАБКИЙ^{1, 2}, Ю. М. ШЕНЬ¹, В. Д. БЕЛЯЄВ¹

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ В ОНКОЛОГІЧНОМУ ПРОФІЛІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ (ЧАСТИНА 2)

¹Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

²ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я», м. Ужгород, Україна

Мета: дослідити та проаналізувати місце Чернігівської області в онкологічному профілі населення України.

Матеріали і методи. *Матеріали:* дані Національного канцер-реєстру та канцер-реєстру Чернігівської області за період 2018–2022 рр. *Матеріали:* медико-статистичний, структурно-логічного аналізу.

Результати. Порівняння показників захворюваності населення, в тому числі за його окремими категоріями, на злоякісні новоутворення дозволили встановити достовірно більш високий рівень зареєстрованої захворюваності населення Чернігівської області, ніж середні показники по Україні. При цьому показники виявлення хворих у занедбаних стадіях у Чернігівській області є більш високими (на 13,3 %), ніж по Україні, показники щорічної летальності в Чернігівській області є вищими на 9,2 %, показники смертності населення працездатного віку, відповідно, є вищими на 8,7 % у Чернігівській області, ніж по Україні. У Чернігівській області нижчими, ніж у середньому по Україні, є показники смертності загального населення внаслідок злоякісних новоутворень (на 0,6 %) та, відповідно, смертності дітей (на 23,5 %).

Висновки. Отримані результати вказують на низький рівень ефективності діяльності спеціалізованої онкологічної допомоги та профілактичної діяльності системи охорони здоров'я Чернігівської області. Вказане потребує проведення поглибленого аналізу протиракової діяльності в системі охорони здоров'я області та оптимізації її діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Україна; Чернігівська область; злоякісні новоутворення; захворюваність; поширеність; смертність; порівняння.

У попередній частині ми розглядали захворюваність на злоякісні новоутворення в Чернігівській області. Продовжуємо цей аналіз.

Мета роботи: дослідити та проаналізувати місце Чернігівської області в онкологічному профілі населення України.

Матеріали і методи. *Матеріали:* дані Національного канцер-реєстру та канцер-реєстру Чернігівської області за період 2018–2022 рр. *Методи:* медико-статистичний, структурно-логічного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Далі вивчалися дані щодо контингентів хворих на злоякісні новоутворення (ЗН), які перебували на обліку на кінець звітного року (поширеність злоякісних новоутворень). Отримані дані наведено в таблиці 1.

Аналіз отриманих у ході дослідження та наведених у таблиці 1 даних вказує на таке.

На кінець 2022 р. на обліку в закладах охорони здоров'я України на обліку перебувало 1 149 478 хворих із ЗН, що становило 2803,8 в перерахунку на 100 тис. населення. У 2018 р., відповідно,

вказані показники становили 1 402 860 хворих або 2470,3 в розрахунку на 100 тис. населення. Вказані показники в Чернігівській області на кінець 2022 р. становили: 30 152 хворих та 3171,3 в розрахунку на 100 тис. населення області. У 2018 р., відповідно, вказані показники становили 27 676 хворих або 2470,3 в розрахунку на 100 тис. населення, що вказує на тенденцію до збільшення даного показника в області, як і в цілому по Україні.

Комплексний аналіз отриманих даних за регіонами України показав, що в динаміці п'яти років дослідження показник поширеності ЗН в Україні зріс на 13,5 %, із найбільшим рівнем зростання в таких областях: Івано-Франківській – 27,6 %, Рівненській – 22,9 %, Чернівецькій – 23,0 %, Черкаській – на 20,5 %, Житомирській та Хмельницькій, Сумській областях – на 19,9 %. Нижчі показники поширеності ЗН реєструвались у наступних областях: Закарпатській – 2047,9; Рівненській – 2388,0; Івано-Франківській – 2459,1; Волинській – 2580,5.

Проведений комплексний аналіз показав, що контингент міських жителів, хворих на ЗН, які перебували на обліку на кінець звітного 2022 р.

Таблиця 1. Поширеність злякисіних новоутворень – контингент хворих на злякисіні новоутворення, які перебували на обліку на кінець звітного року

Адміністративні території	Абсолютні числа					На 100 тис. відповідного населення				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Поширеність злякисіних новоутворень серед усього населення (всі локалізації С00-С97)										
Чернігівська область	27 676	28 635	28 914	29 517	30 152	2736,0	2871,5	2942,1	3048,8	3171,3
Україна	1 402 860	1 085 956	1 112 179	1 153 083	1 149 478	2470,3	2586,6	2665,0	2784,0	2803,8
Найвищий показник										
Миколаївська	37 076	38 645	39 267	40 406	41 515	3250,5	3418,8	3508,7	3647,8	3804,9
Найнижчий показник										
Донецька	49 472	51 577	52 448	54 542	56 650	2566,7	2706,7	2784,3	2895,5	1255,5
Поширеність злякисіних новоутворень серед сільського населення										
Чернігівська область	8266	8355	8223	8175	8166	2300,3	2374,7	2390,9	2431,9	2492,1
Україна	278 990	288 547	292 571	302 880	303 799	2132,2	2225,5	2280,0	2385,3	2422,1
Найвищий показник										
Київська	20 673	21 445	22 086	22 888	23 768	3084,0	3172,6	3243,5	3343,7	3435,7
Найнижчий показник										
Донецька	6118	6355	4530	6532	1607	2089,7	2202,1	1595,1	2300,0	565,9
Поширеність злякисіних новоутворень серед міського населення										
Чернігівська область	19 410	20 280	20 691	21 342	21 986	2976,1	3142,4	3238,9	3376,9	3528,5
Україна	763 870	797 409	819 608	850 203	845 679	2622,1	2748,0	2836,0	2960,2	2972,0
Найвищий показник										
Черкаська	24 299	25 381	26 176	27 335	28 295	3550,4	3741,6	3889,3	4093,0	4287,8
Найнижчий показник										
Донецька	43 354	45 222	47 918	48 010	22 043	2652,1	2796,8	2995,4	3001,2	1377,9
Поширеність злякисіних новоутворень серед дитячого населення										
Чернігівська область	48	52	54	54	55	29,5	32,4	34,3	34,8	36,4
Україна	6226	6432	6591	6776	6546	81,8	84,9	87,5	90,8	89,1
Найвищий показник										
Черкаська	296	292	300	293	275	146,9	147,0	153,3	152,1	145,9
Найнижчий показник										
Донецька	188	205	179	218	100	61,7	68,3	60,6	–	33,8

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Контингент хворих на лейкози дітей віком 0–17 років включно, які перебували на обліку на кінець звітного року										
Чернігівська область	48	52	54	54	55	29,5	32,4	34,3	34,8	36,4
Україна	2158	2247	2300	2395	2453	28,4	29,6	30,5	32,1	33,4
Контингент хворих на злоякісні лімфоми дітей віком 0–17 років включно, які перебували на обліку на кінець звітного року										
Чернігівська область	12	13	16	17	14	7,4	8,1	10,2	11,0	9,3
Україна	623	643	649	673	643	8,2	8,5	8,6	9,0	8,8
Контингент хворих на злоякісні новоутворення молочної залози, які перебували на обліку на кінець звітного року										
Чернігівська область	4045	4178	4272	4435	4552	732,9	768,5	797,4	840,2	878,0
Україна	158 446	164 664	169 242	176 094	176 442	699,3	730,9	755,9	792,4	802,3
Контингент хворих на злоякісні новоутворення тіла матки, які перебували на обліку на кінець звітного року										
Чернігівська область	2461	2544	2589	2595	2642	445,9	468,0	483,3	491,6	509,6
Україна	82 608	86 002	88 421	91 656	91 267	364,6	381,8	394,9	412,4	415,0
Контингент хворих з іншими злоякісними новоутвореннями шкіри, які перебували на обліку на кінець звітного року										
Чернігівська область	4831	4974	4963	4979	5041	477,6	498,8	505,0	514,3	530,2
Україна	194 899	200 620	201 943	204 514	198 402	461,7	477,9	483,9	493,8	483,9

Примітка. Показники розраховані на населення без урахування тимчасово окупованої території.

в закладах охорони здоров'я України, становив 845 679 хворих або 2972,0 в перерахунку на 100 тис. населення. При цьому у 2018 р. даний показник становив 2622,1 у перерахунку на 100 тис. населення. Необхідно зазначити, що поширеність злоякісних новоутворень серед міських жителів в Україні у порівнянні з 2018 р. зросла на 13,3 %, у тому числі в Сумській області – на 20,3 %, у Кіровоградській області – на 18,3 %, у Миколаївській області – на 16,4 %. Зростання поширеності злоякісних новоутворень серед міських жителів у динаміці 5 років дослідження характерне практично для всіх регіонів України. При цьому у порівнянні з середніми даними по Україні (2972,0 на 100 тис. населення) значно вищою поширеність ЗН реєструвалась у таких областях: Черкаській – 4287,8; Сумській – 4185,8; Миколаївській – 4124,6; Одеській – 3872,3; Кіровоградській – 3851,1. Найнижчою була зареєстрована поширеність ЗН у наступних областях: Закарпатській – 2563,4; Івано-Франківській – 2820,3; Рівненській – 2856,0.

У ході дослідження було встановлено, що контингент сільських жителів із ЗН, які перебували на обліку в закладах охорони здоров'я, на кінець звітного року України у 2022 р. становив 303 799 осіб або 2422,1 у розрахунку на 100 тис. населення. При цьому у 2018 р. даний показник становив 2132,2 у розрахунку на 100 тис. населення. Необхідно відмітити, що поширеність ЗН серед сільських жителів України у 2022 р. у зрівнянні з 2018 р. зросла на 13,6 %, у тому числі за регіонами країни: в Івано-Франківській області – на 27,6 %, у Чернівецькій області – на 22,9 %, в Одеській області – на 22,4 %, у Миколаївській області – на 18,5 %.

Значно вищі показники поширеності ЗН з усіх локалізацій серед сільських жителів у порівнянні з середнім показником по країні (2422,1) були зареєстровані в таких областях: Київській – 3435,7, Черкаській – 3174,7, Сумській – 2929,2. Нижчою була зареєстрована поширеність ЗН у Волинській області – 2080,5, у Дніпропетровській області – 2044,8, у Рівненській області – 1972,4, у Закарпатській області – 1746,4.

У ході дослідження було встановлено, що у 2022 р. на обліку в закладах охорони здоров'я на кінець звітного року перебувало 6546 дітей віком 0–17 років включно або 89,1 в перерахунку на 100 тис. дитячого населення. У 2018 р. цей показник становив 81,8 в перерахунку на 100 тис. населення. Результати дослідження показали, що за 5 років дослідження кількість зареєстрованих хворих на ЗН у країні зросла на 8,9 %, у тому числі у Хмельницькій області – на 20,3 %, у Закарпатській області – на 20,2 %, у Чернігівській області – на 18,8 %, у Сумській області – на 14,4 %.

При цьому найвищі показники поширеності ЗН з усіх локалізацій серед дітей віком 0–17 років у 2022 р. реєструвалися в таких областях: Чер-

каській – 145,9, Хмельницькій – 114,6, Львівській – 113,5 та у м. Києві – 104,5 в перерахунку на 100 тис. дитячого населення. Нижчими показники поширеності ЗН серед дітей віком 0–17 років включно були реєстровані в наступних областях: Івано-Франківській – 74,2, Тернопільській – 73,4.

Далі проводився аналіз поширеності ЗН серед населення Чернігівської області у зрівнянні з відповідними даними по Україні за окремими нозологічними формами.

Контингент хворих на лейкози дітей віком 0–17 років, які перебували на обліку на кінець звітного року. Проведений аналіз показав, що даний показний в області, як і в цілому в Україні, мав тенденцію до зростання, але з різними темпами. При цьому в 2022 р. в області показник був у 1,1 раза вищим, аніж у середньому по Україні.

Контингент хворих на злоякісні лімфоми дітей віком 0–17 років, які перебували на обліку на кінець звітного року. Проведений аналіз показав, що даний показний в області, як і в цілому в Україні, мав тенденцію до зростання, але рівень зростання показника в області був значно вищим. При цьому в 2022 р. в області показник був у 1,1 раза вищим, аніж у середньому по Україні.

Контингент хворих на злоякісні новоутворення молочної залози, які перебували на обліку на кінець звітного року. Проведений аналіз показав, що даний показний в області, як і в цілому в Україні, мав тенденцію до зростання, але рівень зростання показника в області був значно нижчим. При цьому в 2022 р. в області показник був у 1,1 раза вищим, аніж у середньому по Україні.

Контингент хворих на злоякісні новоутвореннями тіла матки, які перебували на обліку на кінець звітного року. Проведений аналіз показав, що даний показний в області, як і в цілому в Україні, мав тенденцію до зростання. При цьому в 2022 р. в області показник був у 1,2 раза вищим, аніж у середньому по Україні.

Контингент хворих з іншими злоякісними новоутвореннями шкіри, які перебували на обліку на кінець звітного року. Проведений аналіз показав, що даний показний в області, як і в цілому в Україні, мав тенденцію до зростання, але рівень зростання показника в області був значно вищим. При цьому в 2022 р. в області показник був у 1,1 раза вищим, аніж у середньому по Україні.

Висновки

Порівняння показників захворюваності населення, в тому числі за його окремими категоріями, на злоякісні новоутворення дозволили встановити достовірно більш високий рівень зареєстрованої захворюваності населення Чернігівської області, ніж середні показники по Україні. При цьому показники виявлення хворих у занедбаних стадіях у Чернігівській області є більш високими (на 13,3 %), ніж по Україні, показники щорічної леталь-

ності в Чернігівській області є вищими на 9,2 %, показники смертності населення працездатного віку, відповідно, є вищими на 8,7 % в Чернігівській області, ніж по Україні. В Чернігівській області нижчими, ніж у середньому по Україні, є показники смертності загального населення внаслідок злякисних новоутворень (на 0,6 %) та, відповідно, смертності дітей (на 23,5 %). Показники поширеності ЗН як серед окремих категорій населення, так і за окремими нозологічними формами ЗН в області є вищими за середні по країні.

Отримані результати вказують на низький рівень ефективності діяльності спеціалізованої онкологічної допомоги та профілактичної діяльності системи охорони здоров'я Чернігівської області. Вказане потребує проведення поглибленого аналізу протиракової діяльності в системі охорони здоров'я області та оптимізації її діяльності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням стану організації спеціалізованої медичної допомоги в Чернігівській області хворим на злякисні новоутворення.

Список літератури

1. Шевченко А. І. Онкологія / А. І. Шевченко, О. П. Колесник, Н. Ф. Шевченко. – Вінниця : Нова книга, 2020. – 488 с.
2. Толстанов О. К. Широта новотворів і сучасні перипетії налагодження медичної допомоги хворим онкологічного профілю (огляд літератури) / О. К. Толстанов, І. В. Дідік // Укр. мед. часопис. – 2020. – № 112 (2). – С. 88–92.
3. Рак в Україні, 2018–2019. Захворюваність, смертність, показники роботи онкологічної служби / З. П. Федоренко, Л. О. Гулак, Ю. Й. Михайлович [та ін.] // Бюлетень № 21. – К. : Нац. канц.-реєстр України, 2020. – Режим доступу : http://www.ncru.inf.ua/publications/BULL_21/index.htm.
4. Показники діяльності онкологічної та радіологічної служб України за 2020 рік. – К. : Центр медичної статистики МОЗ України, 2020. – Режим доступу : <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html>.
5. Пульний Ю. Вивчення онкологічного профілю населення України за даними національного канцер-реєстру / Ю. Пульний, Г. Панфілова // Грааль науки. – 2021. – № 1. – С. 474–478. DOI 10.36074/grail-of-science.
6. Світова статистика охорони здоров'я. – Женева : ВООЗ, 2015. – Режим доступу : <http://www.who.int/whosis/whostat/2015/index.html>.
7. Рак в Україні, 2019–2020. Захворюваність, смертність, показники роботи онкологічної служби / З. П. Федоренко, Л. О. Гулак, Ю. Й. Михайлович [та ін.] // Бюлетень № 22. – К. : Нац. канц.-реєстр України, 2021. – Режим доступу : http://www.ncru.inf.ua/publications/BULL_22/index.htm.

References

1. Shevchenko, A.I., Kolesnik, O.P., & Shevchenko, N.F. (2020). *Onkologiya [Oncology]*. Vinnytsya: Nova knyha [in Ukrainian].
2. Tolstanov, O.K., & Didik, I.V. (2020). Shyrota novotvoriv i suchasni perypetiyyi nalahodzhennya medychnoyi dopomohy khvorym onkolohichnoho profilyu (ohlyad literatury) [The breadth of new creations and modern vicissitudes of planting medical aid to help the ailing oncological profile (review of the literature)]. *Ukr. med. chasopys – Ukrainian med journal*, 112(2), 88-92 [in Ukrainian].
3. Fedorenko, Z.P., Gulak, L.O., Mykhailovych, Yu.Y., Horokh, Ye.L., Ryzhov, A.Yu., Sumkina, O.V., & Kutsenko, L.B. (2020). Rak v Ukrayini, 2018–2019. Zakhvoryuvanist, smertnist, pokaznyky roboty onkolohichnoyi sluzhby [Cancer in Ukraine, 2018–2019. Morbidity, mortality, performance indicators of the oncology service]. *Byuleten № 21 – Bulletin No. 21*. Kyiv: National Chancellery-Register of Ukraine. Retrieved from: http://www.ncru.inf.ua/publications/BULL_21/index.htm [in Ukrainian].
4. (2020). Pokaznyky diyalnosti onkolohichnoyi ta radiolohichnoyi sluzhb Ukrayiny za 2020 rik [Indicators of the activity of the oncological and radiological services of Ukraine for 2020]. Kyiv: Tsentr medychnoyi statystyky MOZ Ukrayiny. Retrieved from: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdanMMXIX.html> [in Ukrainian].
5. Pulnyi, Yu., & Panfilova, G. (2021). Vyvchennya onkolohichnoho profilyu naselennya Ukrayiny za danymy natsionalnoho kantser-reyestru [Study of the cancer profile of the population of Ukraine according to the data of the national cancer registry]. *Hraal nauky – The grail of science*, 1, 474-478. DOI 10.36074/grail-of-science [in Ukrainian].
6. VOOZ [WHO]. (2015). *Svitova statystyka okhorony zdorovya [World health statistics]*. Zheneva: VOOZ. Retrieved from: www.who.int/whosis/whostat/2015/index.html [in Ukrainian].
7. Fedorenko, Z.P., Gulak, L.O., Mykhailovych, Yu.Y., Horokh, Ye.L., Ryzhov, A.Yu., Sumkina, O.V., & Kutsenko, L.B. (2021). Rak v Ukrayini, 2019–2020. Zakhvoryuvanist, smertnist, pokaznyky roboty onkolohichnoyi sluzhby [Cancer in Ukraine, 2019–2020. Morbidity, mortality, performance indicators of the oncology service]. *Byuleten № 22 – Bulletin No. 22*. Kyiv: National Chancellery-Register of Ukraine. Retrieved from: http://www.ncru.inf.ua/publications/BULL_22/index.htm [in Ukrainian].

CHERNIHIV REGION IN THE ONCOLOGICAL PROFILE OF THE POPULATION OF UKRAINE (PART 2)

H. O. Slabkiy^{1, 2}, Yu. M. Shen¹, V. D. Belyaev¹

¹Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

²NGO "All-Ukrainian Association of Public Health Specialists", Uzhhorod, Ukraine

Purpose: to study and analyze the place of Chernihiv region in the oncological profile of the population of Ukraine.

Materials and Methods. *Materials:* data of the National Cancer Registry and the Cancer Registry of Chernihiv region for the period 2018–2022. *Methods:* medico-statistical, structural and logical analysis.

Results. Comparison of the indicators of morbidity of the population, including its individual categories, for malignant neoplasms, made it possible to establish a significantly higher level of registered morbidity of the population of Chernihiv region than the average indicators in Ukraine. At the same time, the rates of detection of patients in advanced stages in Chernihiv region are higher (by 13.3 %) than overall in Ukraine, the rates of pre-annual mortality in Chernihiv region are higher by 9.2 %, the mortality rates of the working-age population, respectively, are higher by 8.7 % in Chernihiv region than in Ukraine. In Chernihiv region, the mortality rates of the general population due to malignant neoplasms (by 0.6 %) and, accordingly, the mortality rate of children (by 23.5 %) are lower than the average in Ukraine.

Conclusions. The obtained results indicate a low level of efficiency of specialized oncological care and preventive activities of the health care system of Chernihiv region. This requires a profound analysis of anti-cancer activities in the health care system of the region and optimization of its activities.

KEY WORDS: Ukraine; Chernihiv region; malignant neoplasms; morbidity; prevalence; mortality; comparison.

Рукопис надійшов до редакції 25.03.2024.

Відомості про авторів:

Слабкий Геннадій Олексійович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Ужгородського національного університету, член громадської організації «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я»; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2308-7869>.

Шень Юрій Миколайович – кандидат медичних наук, докторант Ужгородського національного університету; ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8523-3414>.

Беляєв Валерій Дмитрович – кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургічних дисциплін Ужгородського національного університету; ORCID <https://orcid.org/0009-0003-1641-9076>.

Електронна адреса для листування: g.slabkiy@ukr.net